[This question paper contains 4 printed pages.]

Sr. No. of Question Paper : 3718 **FC** **Your Roll No...............**

Unique Paper Code : 62131115

Name of the Paper : Sanskrit A : Sanskrit Literature

Name of the Course : **B.A. (Prog.)**

Semester : I

Duration : 3 Hours Maximum Marks : 75

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. **All** questions are compulsory.
3. Unless otherwise required in a question, answers should be written either in **Sanskrit** or in **Hindi** or in **English**, but the same medium should be used throughout the paper.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।
2. सभी प्रश्नों के उत्तर अनिवार्य हैं।
3. अन्यथा आवश्यक न होने पर, प्रश्नपत्र के उत्तर संस्कृत या हिंदी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, परन्तु सभी प्रश्नों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

भाग (क)

1. (i) निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए - (4+4=8)

Translate the following :

(क) एतच्चिन्तयित्वा स राजा पण्डितसभां कारितवान्। राजोवाच - भो भो पण्डिताः ! श्रूयताम्। अस्ति कश्चिदेवंभूतो विद्वान यो मम पुत्राणां नित्युन्मार्गगामिनामनधिगतशास्त्राणामिदानीं नीतिशास्त्रोपदेशेन पुनर्जन्मकारयितुं समर्थः।

P.T.O.

अथवा

आहारनिद्राभयमैथुनं च सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणाम् ।

धर्मो हि तेषामधिको विशेषो धर्मेणहीनाः पशुभिः समानाः ।।

(ख) अथ तेन व्याधेन तण्डुलकणान्विकीर्यजालं निस्तीर्णम् । स च प्रच्छन्नो भूत्वा स्थितः । तस्मिन्नेव काले चित्रग्रीवनामाकपोतराजः सपरिवारो वियति विसर्पंस्तांस्तण्डुलकणानवलोकयामास। ततः कपोतराजस्तण्डुलकणलुब्धान् कपोतान् प्रत्याह - कुतोऽत्र निर्जने वने तण्डुलकणानां सम्भवः ?

अथवा

अस्ति गोदावरीनदीतीरे विशालः शाल्मलीतरुः, तत्र नानादिग्देशादागात्य रात्रौ पक्षिणो निवसन्ति । अथ कदाचिदावसन्नाया रात्रावस्ताचलचूडावलम्बिनी भगवति कुमुदिनीनायके चन्द्रमसि, लघुपतनकनामा वायसः प्रबुद्धः कृतान्तमिव द्वितीयमटन्तं व्याधमपश्यत्, तमवलोक्याचिन्तयत् ।

(ii) निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए : (6+6=12)

Explain the following :

(क) अनेकसंशयोच्छेदिपरोक्षार्थस्य दर्शकम् ।

सर्वस्य लोचनं शास्त्रां यस्य नास्त्यन्ध एव सः ।।

अथवा

रूपयौवनसम्पन्ना विशालकुलसम्भवाः ।

विद्याहीना न शोभन्ते निर्गन्ध इव किंशुकाः ।।

(ख) अनिष्टादिष्टलाभेऽपि न गतिर्जायते शुभा ।

यत्रास्ते विषसंसर्गोऽमृतं तदपि मृत्यवे ।।

अथवा

सर्वस्य हि परीक्ष्यन्ते स्वभावानेतरेगुणाः ।

अतीत्य हि गुणान्सर्वान्स्वभावो मूर्ध्नि वर्तते ।।

(iii) प्रश्न संख्या 1 के रेखाङ्कित किन्हीं पाँच क्रियापदों का परिचय दीजिए। (10)

Introduce any five underlined words from question no. 1 by there verbal declensions.

भाग (ख)

2. (क) निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए - (4)

Translate the following :

लोकयात्रा भयं लज्जा दाक्षिण्यं त्यागशीलता ।
पञ्च यत्र न विद्यन्ते न कुर्यात्तत्र संस्थितिम् ।।

अथवा

कस्य दोषः कुले नास्ति व्याधिना को न पीड़ितः ।
व्यसनं केन न प्राप्तं कस्य सौख्यं निरन्तरम् ।।

(ख) निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** की व्याख्या कीजिए : (5+5+5=15)

Explain any **three** of the following :

(i) यस्मिन् देशे न सम्मानो न वृत्तिर्न च बान्धवाः ।
न च विद्यागमः कश्चित् तं देशं परिवर्जयेत् ।।

(ii) यो ध्रुवाणि परित्यज्य ह्यध्रुवं परिषेवते ।
ध्रुवाणि तस्य नश्यन्ति ह्यध्रुवं नष्टमेव तत् ।।

(iii) कान्तावियोगः स्वजनापमानः ऋणस्य शेषं कुनृपस्य सेवा ।
दारिद्र्यभावो विषमा सभा च विनाग्निमेते प्रदहन्ति कायम् ।।

(iv) मनसा चिन्तितं कार्यं वचसा न प्रकाशयेत् ।
मन्त्रेण रक्षयेद् गूढं कार्ये चापि नियोजयेत् ।।

(v) <u>प्रलये</u> भिन्नमर्यादा भवन्ति किल सागराः ।

<u>सागरा</u> भेदमिच्छन्ति प्रलयेऽपि न साधवः ।।

(ग) प्रश्न संख्या 2 के रेखाङ्कित किन्हीं छः पदों का विभक्ति निर्देश कीजिए । (6)

Introduce any **five** underlined words from question no. **2** by there declensions.

3. (i) नीतिकाव्यों की परम्परा पर टिप्पणी कीजिए । (10)

Comment on the tradition of *Neetikavyas.*

अथवा

किन्हीं **दो** नीति-काव्यों का विशद परिचय दीजिए ।

Give a descriptive introduction to any **two** *Neetikavyas.*

(ii) निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर आलोचनात्मक लघु निबन्ध लिखिए । (10)

Write critically short essay on any **two** of the following :

(क) दण्डी

(ख) विष्णु शर्मा

(ग) कादम्बरी की कथा

(घ) हितोपदेश की शिक्षा